

BARBU ȘTEFĂNESCU DELAVRANCEA

PĂGINI ALESE

Editura ASTRO

TEATRU

Apus de Soare

Dramă în IV acte (1503-1504)..... 3

NUVELE ȘI POVESTIRI

Sultănica..... 89

Bunicul..... 116

Bunica..... 120

Sorcova..... 125

Fata moșului..... 131

Zobie..... 148

Pravoslavnicul și slăninele..... 157

PARAZIȚII (1893)

Hagi-Tudose..... 163

Domnul Vucea..... 185

BASME

Neghiniță..... 211

Poveste..... 225

Norocul dracului..... 238

Palatul de cleștar..... 253

ACTUL I

În stânga – o aripă a castelului din Suceava, cu ferestre cu grății de fier, sfârșindu-se cu o terasă pusă pe tălpi de piatră. O ușă dă pe terasă. Mai departe se vede turmul castelului. În dreapta – o poartă. Ceva mai în fund – un puț cu două roate și cu un colac de piatră. O albie cu apă de nălbit. Lângă puț – o salcie pletoasă. Ograda domnească, cu arbori și copaci bătrâni, înconjurată cu ziduri vechi. Jețuri, scobite în piatră, la umbra copacilor. În fund – o parte din orașul Suceava și valea râului Suceava șerpuiind dinspre munte.

E o zi de toamnă. Vântul suflă. Frunzele cad.

SCENA I

Irina, Reveca, Bălașa, Ilinca, Ileana, Domnica, Ancuța, Oleana, Fira, Lisandra, Joița, Hera, Neaga, Stănișoara, Oana, Dochia și Țugulea Moghilă.

(La ridicarea cortinii toate lucrează.)

IRINA: Cum, cum?

FIRA: Ei, așa... Zic, se duse, se duse, până dete d-un balaur...

JOIȚA: Mai încet, Hera. Dai peste țevă... De un ce, Zamfiro?... Și tu, Lisandra, bate mai domol... Na! iar ai încurcat firele...

LISANDRA: De un balaur... Stați... A sărit tindechea*...

ILEANA: Cu gândul la Orhei. D-a mai sări o dată, să știi că

Respect rămâi, ca mine, față bătrână.

REVECA: Ba ca mine...

IRINA: Ba ca mine...

BĂLAȘA: Ca voi... ca noi...

ILINCA: Dumnezeu să ție pe pârçălabul Alexa din Orhei.

NEAGA: Lasă focului basmul. La noapte. Vântul se umflă.

Frunzele cad. Va fi numa bine: noapte, vijelie, basm,
și eu să mă ghemuiesc lângă dada Irina.

(S-aud toaca și clopotile.)

REVECA: Mamă Dochio, e vremea la toacă. Adu bostanul
fiert și fagurii de miere și ulciorul cu apă rece.

DOCHIA: S-aducă mama, bunica maichii.

IRINA (*către Țugulea*): Și tu? Ce stai ca un țap logodit?...

Ești mândru... Ai sabie... Și ce-ai să faci cu ea?

ȚUGULEA (face cu mâna ca și cum ar tăia): Să...

IRINA: Măăăă...

ȚUGULEA: Hî-hî...

IRINA: Când?...

ȚUGULEA: Iacă ș-acuma...

IRINA: O! bătu-te-ar potca**! (*Îlmângâie.*) S-ajută mami Dochii.

Dar, vezi, ține-ți firea, nu-ți pune mintea cu bostanul.

(Fetele râd.)

ȚUGULEA: Apoi... dă... maică, maică! (*Iese.*)

* *Tindeche* – stinghie îngustă de fier sau de lemn, cu zimți la ambele capete, care se așază la războiul de țesut pentru a ține pânza bine întinsă.

** *Potcă* – belea, vrajbă

SCENA II

Cele de sus, afară de Țugulea și Dochia.

LISANDRA: Am țesut bine, dadă Reveca?

REVECA: Nu bate într-o parte. Apucă spata drept de mijloc.

ANCUȚA: Dar eu?

REVECA: Mai bine... Nu strânge cârligele... Așa... mâinile-n voie... ca și cum te-ai juca.

DOMNICA: Verdele ăsta, ori ăsta, dadă Reveca?

REVECA: Privește firea... Aci, școala și învățătura. Primăvara toate sunt proaspete, dar nu depline, vara toate coapte și vii, toamna toate pălesc, prind un fel de rugină, se învechesc... și nimic murdar... Da, bine...

STĂNIȘOARA: Uf! Doamne, Doamne!

REVECA: Ce, moțato? Ți s-a urât? Binișor. Ghergheful e de răbdare.

JOIȚA: Iaca și barba părintelui Ivașcu din Hotin...

IRINA: Ba părul tău de oaie creață.

HERA: Am isprăvit. Nu mai am țevi.

BĂLAȘA: Da, dar pe dinafară cine-a dat?

HERA: Numai la două. Le desfac și le fac.

OLEANA: E bine, Reveca?

REVECA: A! o minune! Ai zice că de când te-ai născut ții furca-n brâu. Da... da... Inul curge din caier pe fus ca un fir de păr. Nici o gălcă. Deștele tale mulg caierul, și caierul se topește, și fusul zbârnâie și plutește parc-ar avea aripi. O! ciută zglobie, tu ai să ții casa c-un fus... Dar tu, Oană, ce ispravă mi-ai făcut?

OANA: Mai am puțințel și le nălbesc. Prea multe. Și nu mă plâng că sunt prea multe, dar pentru că sunt multe mă

REVECA: Mă băiete – că porți părul bălan ca plăieșii, ce spui? Ce gânduri?

OANA: Nu vedeți ce de fășii? Și încă trei cămăși de in, d-ale doamnei, să le rup pentru slăvitul domn ăl mare...

ILINCA: Fa Oană, ție ți-e lene.

OANA: Ba...

BĂLAȘA: Fa Oană, ție ți-e foame.

OANA: Ba...

BĂLAȘA: Fa Oană, pe tine te ține degeaba la curte.

OANA: Dă...

IRINA: Fa Onișor, cin' ți-a dat ție betele astea de argint?

OANA: Slăvitul.

REVECA: Dați pace fetei... Ce e, Oană, cu gândurile tale?

OANA: Ce să fie?... Prea multe fășii... Prea multe...

REVECA: Nu-i trebuie? De ce te plângi?

OANA: Da... îi trebuie... Dar de ce așa de multe?... Și buna doamnă, când mi le-a dat, mi-a zis: „Până diseară să le faci... Și mai lungi, Oană, mai lungi.“ Și-a oftat. Și, plecând, am văzut-o făcându-și cruce.

TOATE: Făcându-și cruce?

OANA: Da... Mie îmi miroase a război...

TOATE: A!

ILINCA: Război... că de mult nu fusese... Aproape de doi ani... Și se-implinesc douăzeci de ani de când pârcălabii Gherman – bietul tata – și Oană, tovarășul lui, picară din turnul Cetății-Albe... Și-a zis Oană lui Gherman: „Scapă tu!“... Și-a răspuns Gherman lui Oană: „Ba tu!“... Și s-au grijit amândoi, și și-au iertat păcatele

unul altuia... Și-a zis Oană lui Gherman: „Ție-l Dumnezeu pe Ștefan!“... Și-a zis Gherman lui Oană: „Amin!“... Ș-au perit ei cu toți ai lor...

IRINA: Sunt douăzeci și șapte de ani încheiați de când pieri floarea Moldovei la Războieni. Trosnea cetatea ridicată-n pripă de slăvitul nostru voievod... Flăcările se-nălțau până la cer... Și el țipa: „Nu vă lăsați!“... Și pârcălabul Dajbog – bietul tata –, i-a zis: „Nu ne-om lăsa, dar du-te“... Și comisul Huru, și postelnicul Hrâncu îl târără afară din luptă, rupându-i vestmintele de pe el, și i-au zis: „Du-te, că Moldova nu pere, d-om peri noi“... Și s-au stins și Hrâncu, și Huru, și Dajbog, cu toți boierii mari și mici, bătrâni și tineri, până la unul, că Mohamed, văzându-i, a șoptit lăcrimând: „Oh! țara aceasta nu va fi a mea!“... Și sfântul s-a dus și-a adunat plăieșii, și-a adulmecat pe Mohamed lovindu-l de dinapoi și din lături pân' l-a trecut Dunărea... Și-a pus piatra săpată unde a stat bătălia, mărturisind lumii: „Aici, eu am fost frânt, să cunoască și să știe toată suflarea din țară că a fost cu voința lui Dumnezeu ca să mă pedepsească pentru păcatele mele, și lăudat să fie numele lui în veacul vecilor“.

TOATE: Amin!

REVECA: În patruzeci și șase de ani – treizeci și trei de bătălii, două fără izbândă și treizeci și una de biruinți! El să trăiască, și Moldovei i-e bine!

ILEANA: Va trăi cât Matusalem*, știu eu...

DOMNICA: Și eu...

LISANDRA: Și eu...

* Personaj biblic, despre care legenda spune că ar fi trăit peste 900 de ani.

JOITA: Și eu...

HERA: E-nzăoat!

NEAGA: Când s-a născut, l-a scăldat în sânge de șerpoaică...

IRINA: Și de vultur... Să se strecoare și să se înalțe...

SCENA III

Dochia aduce, p-un cârpător, bostanul spart în bucăți. Ies aburi. Țugulea, pe două tăvi de argint, făguri de miere, pere și struguri. Oana se duce cu un vraf de fâșii la puț și le-așează în albie.*

ȚUGULEA: Loc, loc... struguri mascați... parcă ar fi lacrimi... și făguri cu miros de sulcină... și pere ca...

REVECA: Cum?

ȚUGULEA: Iacă o vorbă.

REVECA: De unde știi?... Șterge-te la nas... Uf! și ai și sabie... Multe urzici ai tăiat...

ȚUGULEA: Sunt moldovean... Țugulea al lui Moghilă... Să nu râzi de mine... Măria-Sa doamna m-a pus să-nvăț slujbă domnească... Pân' la sabie...

REVECA: Sât!... Vine...

SCENA IV

Ștefan vine de la dreapta din ogradă. Mustățile și părul – aproape albe. C-o mână ține pe Doamna Maria, cu alta – o sabie dreaptă cu mânerul cruce. La câțiva pași – câțiva curteni și aprozi în haine împodobite.

* Cârpător – fund de lemn.

ȘTEFAN: Ce e tăcerea aceasta, fetelor? Parcă sunteți pui de găină când trece uleul... Parcă sunteți un stol de vrăbii încremenite în stuhăraia din iazuri când aude chiotul... Parcă sunteți niște flori de luncă când n-adie vântul... Smerite? Mie nu-mi plac oamenii smeriți... Veniți să vă blagoslovesc. (*Fetele se apropie sfioase.*) Împrejurul meu... așa... așa... ca ierburile crude de pe bătrânul turn al Sucevei... Da... da... sărută mai bine, nu te sfi, Ilinco... mai bine, fata pârcălabului Dajbog... Da... da... pe rând... Ileană, erai mică când pieri Hrâncu... Și tu, Oleană, ai să vezi pe tat-tău Duma. (*Toate sărută mâna domnului. Țugulea nu se mișcă, încremenit.*) Dar tu? Tu ești stană de piatră? Ai sabie? A? Bine. Din moșoroi, Moghilă. (*Vede pe Oana înlemnită cu fâșiile în mâini.*) Dar tu? Băbătie! Ce speli? Știi tu pentru cine nâlbești?

OANA: Da...

ȘTEFAN: Pentru cine?

OANA: Pentru preaslăvitul nostru stăpân...

ȘTEFAN: Pentru preaslăvitul nostru stăpân... Pentru osul lui! De câte ori îmi înfăș pulpa dreaptă zic doamnei: „Oana, piciorul meu. Piciorul meu, vrednic ca Oana“. (*Scapă sabia într-adins.*) Oană... (*Oana ridică sabia, i-o dă și dă să-i sărute mâna, dar n-o ajunge.*) Să mă cobor la tine, ori să te-nalți la mine? Privește drept în dreptul ochilor mei. A! tu plângi, Oană? Și de ce? Aide... vino încoace... bătrâna mea prietenă. Pe creștetul tău să cadă sărutatul voievodului ca ploaia peste holdele verzi. (*O sărută în creștet.*) Destul ați lucrat. (*Face semn să se ducă. Fetele se duc binișor și în ordine.*)

Apune soarele pe după trâmbele fumurii. Să lucrăm și noi. *(Se uită lung după ele, mai ales după Oana.)*

DOAMNA MARIA: Seamănă cu Măria-Ta... Ca două picături de apă...

ȘTEFAN: Una care pică acum și alta care a picat odinioară... Abur... risipit... Pe una o văz... pe cealaltă...

SCENA V

Ștefan și Maria

DOAMNA MARIA: Stăpânul meu, toamna a sosit, soarele apune trist și, în urma lui – o baltă de sânge. Vremea o să se strice... Ploi subțiri cari pătrund... frig... viscol... Rămâi, sfântul meu stăpân...

ȘTEFAN *(trăgându-se pe un jet)*: Te rogi ca un copil... întâiași dată...

DOAMNA MARIA: Întâiași dată... *(Îi ia mâinile amândouă.)*
Ah! Moldovo, căci nu ți-e milă...

ȘTEFAN: Milă?

DOAMNA MARIA: De mine...

ȘTEFAN: De tine și de Moldova. De una fără alta, nu... nu-mi stă-n putință. Domnul care dăsparte ce e al lui de ce e al țării...

DOAMNA MARIA: Dar nu vezi Măria-Ta...

ȘTEFAN: Că sunt bătrân...

DOAMNA MARIA: Nu...

ȘTEFAN: Că sunt bolnav...

DOAMNA MARIA: Nu... nu... adică...

ȘTEFAN: Adică, da...

DOAMNA MARIA: Abia te văzui mai bine...

ȘTEFAN: Mario, Mario, ce bolnav? Ce picior? Uită-te la mine... Așa privește un om bolnav? Și nu merg bine? *(Face câțiva pași, apăsând ceva mai adânc pe piciorul drept.)* Ieri nu-mi zâmbiși când încălecai pe Voitîș?

DOAMNA MARIA: Da... Păreai un arhanghel!

ȘTEFAN: Ei...

DOAMNA MARIA: Rămâi, stăpâne! Îngrijești de Moldova îngrijind de sănătatea ta...

ȘTEFAN: Pocuția...

DOAMNA MARIA: Iarnă... Viscole...

ȘTEFAN: Ah! Pocuția!

DOAMNA MARIA: Să înceapă primăvara...

ȘTEFAN: Iarnă e aici *(arată părul)*, și niciodată primăvara nu va mai sosi. Iarna, călăreți moldoveni străbat codrii, s-amestecă cu viforul și cad asupra cetăților și turnurile lor se năruie. Viforul are ochi! Și pe când ai noștri deschid părții prin nămeți, leșii se cocoloșesc la Halici, la Lew, care pe unde apucă.

DOAMNA MARIA: Măria-Ta!

ȘTEFAN: A... Doamnele nu sunt femei... Femei sunt destule...

DOAMNA MARIA: Nu, Măria-Ta... *(Surâde.)*

ȘTEFAN: Așa da, Mario! Râsul tău... Erai de paisprezece ani când mi-ai răs întâi... Ah! Munteanco! nu-mi strica socotelile... Mai târziu oi fi ori n-oi mai fi...

DOAMNA MARIA: O! ce zici...

ȘTEFAN: De douăzeci de ani turcii stăpânesc Chilia și Cetatea Albă, că leșii n-au ținut învoiala. Atins la miazăzi, poporul ăsta trebuie să se ridice la miazănoapte. Sunt vro șase ani... Ioan Albert... Iagelonul... Craiul Polonii... Ca un hoțoman năvălește în Moldova. Îl

izbesc la Cosmin, în Dumbrava Roșie, și-l duc învins, bolnav, umilit, până aproape de Lew. Doborâi trufia Iagelonului. A îngenuncheat la Colomeia Ștefan în fața Poloniei, îngenunche Polonia în fața lui Ștefan!... Pui stăpânire pe Pocuția. Primesc judecata craiului Ungariei, a lui Vladislav, a frățâne-său. Să aleagă el hotarele și să ne facă lege. Și la ziua pusă, împuterniciții lui nu vin. Și tocmai acum îmi dă de veste Ion Grumază, pârcălabul din Cernăuți, că leșii se arată pe supt poalele Haliciului. Apoi nu, Mario, nu se poate, trebuie să stăpânim Pocuția, că această bucată de pământ e mai mult moldovenească ca leșească, și-o ținem zălog pe bani buni din punga strămoșilor, și-o avem cu armele noastre, și Ștefan n-a murit încă...

UN CURTEAN: Măria-Ta, pârcălabii.

ȘTEFAN (*face semn să vie*): Mario... lasă... lasă...

(*Doamna Maria iese pe ușa din stânga.*)

SCENA VI

Ștefan, hatmanul Arbore, pârcălabul Negrilă, pârcălabul Dragoș, pârcălabul Alexa, pârcălabul Costea, pârcălabul Șandru, fostul pârcălab bătrânul Hrăman, vornicul Jurj.

(*Toți intră pe poarta din dreapta.*)

ȘTEFAN: Bine ați venit, boieri d-voastră!

TOȚI: Să trăiești, Măria-Ta!

ȘTEFAN: Cu toții. (*Dă mâna pârcălabilor și ei i-o sărută.*)

A! Și moș Hrăman! Gata! Veniși! E nuntă! Pe frunte

semn... La ceafă semn... umărul drept mai jos... mâna stângă ca un arc... deștele zdrobite... abia te mai ții...
Ce mai vrei, bătrâne? N-ai văzut dăstule?

HRĂMAN: Nu mi-e dat să vreau sau să nu vreau. Voința Măriei-Tale – voința țării. De vrea pace – pace, de vrea război – război. De n-aș fi venit, n-aș fi vrut ce vrea Măria-Ta... Și-apoi asta nu pot...

ȘTEFAN: E, cum stau hotarele, pârcălabi, că după cum închideți ochii, așa doarme și țara.

PÂRCĂLABUL NEGRILĂ: Eu lăsați pe...

ȘTEFAN: Toader.

PÂRCĂLABUL NEGRILĂ: Da, la Hotin. Bine. Litvanii și rușii sunt cu minte de când i-ai cumițit Măria-Ta.

PÂRCĂLABUL ALEXA: Din turnul de la Orhei – nici un semn de ropot. Senin cât bate ochiul. Ai liniștit pustietățile d-a lungul Nistrului. Și-apoi am lăsat pe...

ȘTEFAN: Pe pârcălabul Ivanco.

PÂRCĂLABUL ALEXA: De trei ori a cetit cartea Măriei-Tale, tot i se părea că-l chemi pe el.

PÂRCĂLABUL COSTEA: În Soroca ne-ntărim mereu, și bună pace.

PÂRCĂLABUL ȘANDRU: Romășcanii – ce ară și seamănă toamna, seceră și treieră vara. Se-mbogățesc, dar nu se dau lenii. Din Crăciuna – vești bune. Nimic d-a lungul Milcovului. Așa îmi scrie starostea Buhor.

VORNICUL JURJ: În Țara de Jos – tihnă. Negoțul se petrece fără cârcotă. În Chilia și Cetatea Albă – că de prin partea locului viu – numai doi subași* cu roatele de turci, cât să păzească cetățile.

* *Subașă* – agent de poliție, primar de sat.